

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonae, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

§. 1. An Laudes sint officium distinctum à Nocturnis. Matutini nomen aequivocum. Laudes incipiente crepusculo persolvendae sunt. Quid sit crepusculum, quae ejus duratio.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

propino, unde in tanta fragilitate tanta constantia? Unde in hominibus tam spiritualis mens? tam fervens charitas, animus tam robustus? Planè spiritus erat, qui adjuvabat infirmitatem eorum, per quem diffundebatur in cordibus ipsorum fortis charitas ut mors, imò & fortior morte. Cujus o si & nos participes inveniamur! Ecce enim molestus est nobis poenitentiae labor, corporis afflictio gravis; abstinentia onerosa, in vigiliis dormitat anima nostra præ tædio, non ob aliud sanè, quam propter inopiam spiritus. Ipse enim, si adesset, adjuvaret sine dubio infirmitatem nostram. Hæc ille, qui deinde hortatur nos ad quærendum hunc spiritum, ut spiritum suum in nobis auget, qui jam primitias dedit: & quem per Dei gratiam jam nos habere confidimus, abundantius habeamus. Modus verò quærendi, & inveniendi hanc spiritum, ipsæ vigiliæ sunt. Et quoniam cœpimus inter Bernardi flores spatari, ad aliam areolam te duco, mi carissime lector. Aude Doctorem inclytum interrogare, ut olim Christum adolescens: Quid faciendo Spiritum sanctum possidebo? Audi nunc respondentem. Custodiendæ sunt vigiliæ noctis super gregem cogitationum, & actionum nostrarum, ut, si in prima vigilia, vel secunda, vel tertia Dominus venerit, paratos nos inveniat. Benè profectò. Nam spiritus ubi vult spirat, & nescis unde veniat, aut quo vadat. Sed quænam sunt istæ vigiliæ, quas custodire debemus?

3. Prima vigilia, ait ille, est recitudo operis, ut ad hanc quam jurasti Regulam omnem vitam exæquare coneris, nec transgrediaris terminos, quos posuerunt patres tui in omnibus viæ, & vitæ hujus exercitiis, non declinans ad dexteram, neque ad sinistram. Secunda vigilia, puritas intentionis, ut simplex oculus totum corpus lucidum faciat, ut, quidquid feceris, propter Deum facias, & ad locum unde exeant gratiæ revertantur, ut iterum fluant. Tertia est custodia unitatis, ut in congregatione positus voluntates aliorum tuis voluntatibus anteponas, ut non solum sine querela, sed & cum gratia inter fratres maneat portans omnes, orans pro omnibus. His tribus vigiliis ita peractis veniet manè, & videbis gloriam Domini: Veniet dies, quæ melior est in atriis Domini super millia. De quatuor item vigiliis mysticè Claudius Seifellus diffusè agit in libro de tri-

g. Idem serm. 3. in vigil. Nativ. Domini.

plici statu viatoris p. 2. tr. 2. ubi de singulis earum horis egregiè. Hic sisto: & ad matutinas Laudes edisserendas propero, si prius hoc caput aurea sententia S. Isaaci Presbyteri, & consignavero, quem utinam omnium Religiosorum cordibus inscribere, imò inculpere possem. Is in libro de contemptu mundi; Noli, inquit, putare o homo, quod inter omnes operationes Monachorum sit alia, quamlibet sancta, conversatio major vigiliis nocturnis. Monachum perseverantem in vigiliis cum mentis discretionem, ne respicias illum sicut carne ferventem. Hoc utique Angelici ordinis opus est, non humanum. Impossibile est autem quod illos, qui semper in hujusmodi continentia versantur, dimittat Deus sine magnis bonis propter eorum vigilantiam. Anima, quæ in vigiliis laborat, & perseverat, quasi Cherubim oculos habet, quibus semper intueatur cœlestem contemplationem. Qui somno obstat, & naturæ violentiam infert, singulisque noctibus preces offert, ille solus novit virtutem. Hæc, & alia plura Sanctus Isaacius, quem de Syriæ partibus ad Spoletanam urbem venisse, ibique mirabiliter vixisse Magnus Gregorius, asseverat.

h. Isaac de contemptu mundi cap. 31. i. Greg. lib. 3. dialog.

CAPUT V.

DE LAUDIBUS.

§. I.

An Laudes sint officium distinctum à Nocturnis. Matutini nomen æquivocum. Laudes incipiente crepusculo persolvende sunt. Quid sit crepusculum, quæ ejus duratio.

1. **D**E matutinis Laudibus verba facturis illud imprimis examinandum se offert. An officium nocturnum ab ipsis Laudibus distinguatur: quod sub aliis terminis quæsitum ab aliis est; An horæ Canonice sint septem tantum, vel octo. Si enim Nocturnos à Matutinis sejungimus, ita ut integram horam per se constituent, clarum est octonario numero preces horarias distinguere: sin autem ex utroque officio unum facimus, septem

VVVV

septem

septem dumtaxat esse concludimus. In utramque partem multas congerunt auctoritates, & argumenta Franciscus Suarez ^a, & Joannes Azorius ^b, quos, cum passim obvii sint, consulat lector. Cæterum utraque sententia sine lite, & strepitu sic potest conciliari, asserendo videlicet apud Monachos, quibus D. Benedicti Regula sacrosancta est, octo omnino horas supputari, cum id clarissimè constet ex dicta Regula capite decimo sexto. Integrum caput, quoniam breve est, & controversiam manifestè dirimit, transferibo. Ut ait Propheta, *septies in die laudem dixi tibi*. Qui septenarius sacratu numerus à nobis sic implebitur, si Matutinæ, Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ, Vesperæ, Completoriique tempore nostræ servitutis officia persolvamus: quia de his horis dicit Propheta: *Media nocte surgebam ad confitendum tibi*. Ergo his temporibus referamus laudes Creatori nostro super judicia justitiæ suæ, id est Matutinis, Prima, Tertia, Sexta, Nonna, Vespera, Completorio: & nocte surgamus ad confitendum ei. Hactenus Regula, quæ diem juxta vulgi acceptionem determinat à primis ad ultima crepuscula, septemque Officia diei, unum nocti assignat. Hinc apud omnes Monachos nocturnæ vigiliæ propria oratione concluduntur; atque etiam apud plerosque Laudes à Nocturnis, & tempore separantur, & distincto æris campani sonitu significantur. At verò secundum consuetudinem Romanæ Ecclesiæ septem sunt horæ Canonice, quoniam nocturnæ preces simul cum Laudibus conjunctim, & per modum unius decantantur, unica conclusione clauduntur, & in unum rediguntur. Quicquid sit de antiquo ritu ejusdem Romanæ Ecclesiæ, quo hæc olim Officia distinguebantur, de quo legi possunt Hugo à S. Victore ^c, & Marcellus Francolinus ^d. Imò antiquitus plures fuisse quàm octo Divinæ Psalmodiæ horas constat ex his, quæ diximus supra. Si enim tres Nocturni tribus vigiliis seorsim dicebantur, ut præter Auctores citatos S. Columbanus in Regula clarissimè ostendit, patet fanè non octo, sed decem distinctis horis ad Dei Laudes decantandas Clericos, & Monachos convenisse. Verba autem S. Columbanus hunc morem explicantia hæc sunt. Quidam Catholi reperiuntur, quibus idem est Cano-

^a Suarez tom. 2. de Relig. lib. 4. cap. 6. ^b Azor 1. p. lib. 10. cap. 1. qu. 1. ^c Hugo Vict. lib. 2. de Eccl. offic. cap. 2. ^d Francolin. cap. 6. ^e Columban. in Regula cap. 7.

nicus duodenarius Psalmorum numerus, sive per breves, sive per longas noctes, sed per quaternas in nocte vices hunc Canonem reddunt, ad initium noctis, ad mediumque ejus, pullo- rum quoque cantus, ac matutinum: qui cursus sicut in hyeme parvus aliis videtur, ita in aestate fatis onerosus, & gravis invenitur, dum crebris in noctis brevitate expeditionibus non tam lassitudinem facit, quàm fatigationem.

2. Quia verò matutinæ Laudes à quibusdam conjunctim cum Nocturnis, ab aliis separatim recitantur: hinc factum est, ut matutini nomen æquivocum sit. Accipitur aliquando pro Solis Nocturnis à Laudibus separatis, quæ acceptio erronea est, & nullo modo admittenda. Quæ enim conventio lucis ad tenebras, ut nocturnæ orationes Matutini nomine insigniantur? Accipitur secundo pro aggregato ex Nocturnis, & Laudibus, quatenus in unum coaluerunt, quæ acceptio vulgatissima est, & communi Scriptorum calculo approbata, non falsa, non abusiva, ut contendit Radulphus Tungrensis ^f. Accipitur tertio pro solis Laudibus, qua acceptione, cum sit maximè propria, perspicuitatis gratia nos deinceps utemur. Hujus rei monitum lectorem volui, ne vocis ambiguitate laboraret. Porrò hoc officium incipiente diei crepusculo persolvi debet. Est autem crepusculum tempus medium inter diem clarum, & noctem obscuram:

Quod teneat lucis, teneat confinia noctis: g

Quasi crepera, id est dubia lux. A crepusculo enim, teste Varrone ^h, res dubiæ dictæ sunt creperæ, accepto à Sabinis vocabulo, quod crepusculum diei finis sit, an nox, multis est dubium. Cum sit igitur medium inter diem, & noctem, ob affinitatem, quam habet cum utroque, & diei, & nocti adscribi potest. Nos tamen cum Mathematicis crepuscula nocti attribuimus, diem à primo Solis aspectu supra finitorem ad ejusdem occasum definites. Memini me olim legisse, quod hic prætermittendum non sit, crepusculum, apud quosdam, illud dumtaxat tempus significare, cum noctesce- re incipit: manè verò diluculum dici. Adam de Persenna Ordinis Cisterciensis Abbas, sermone de partu Virginis, loquens de extrema judicii

^f Radulph. lib. de Canonum observ. prop. 14. ^g Ovid 7. Metam. ^h Varro lib. 2. de lingua Latina,

dicii die; Nescimus, ait, utrum dies illa nobis futura sit lucis æternæ diluculum, an, quod Deus avertat, crepusculum æternæ noctis. Sed hæc distinctio à Scriptoribus communiter negligitur: confundunt enim crepusculum cum diluculo. Legendus Suidas verbo *δῆμα*, & *ἀποδύματα* itemque Julius Pollux; in Onomastico. Lucræti, sive Lactantius Placidius & ad hos versus Statii Papinii.

*Sed nec puniceo rediturum crastina celo
Promisere subar, nec rarefcentibus umbris
Longa repercusso nituere crepuscula Pho. bo.*

Crepusculum, inquit, dicitur, quod inter finem diei est, & exordium noctis: unde & decrepiti senes dicuntur jam propè occasum salutis, & initium mortis: utrumque enim tempus ostendit & diei initium, & extremum noctis. Ovidius 1:

*Qualia sublucent fugiente crepuscula Pho. bo,
Aut ubi nox abiit, nec tamen orta dies.*

Calpurnius Siculus ^m.

Sed fugit ecce dies, revocatque crepuscula vesper.

Rutilius Rumaninus Gallus ^m, ille hostis Monachorum:

*Roscida puniceo fulsere crepuscula celo,
Pandimus obliquo lintra flexa sinu.*

Nos communem scribentium usum sequimur, dicimusque matutina, & vespertina crepuscula. Et Matutina sanè, de quibus nunc sermo est, quando incipiunt, explicant Astronomi libro de crepusculis, & ad sphaeram Joannis de Sacrobosco ^o, & in libris de fabrica, & usu Astrolabii. Fingunt isti lineam crepusculorum distantem aliquot gradibus ad Horizonte, in qua existens Sol primos lucis radios spargere incipiat. Quamvis autem scripserint aliqui prædictam lineam distare ab Horizonte gradibus 30. Communis tamen sententia non nisi per 18. gradus talem distantiam diffinit, qui gradus 18. lumi debent in portione altius arcus, qui dividat finitorem ad angulos rectos sphaerales, &

i Jul. Pollux lib. 1. cap. 7. k Lucr. Placidius ad lib. 1. Theb. Statii v. 340. l Ovid. Amor. lib. 1. Eleg. 4. m Calpurn. Eclog. 2. in fine. n Rutil. lib. 1. Itinerarii. v. 277. o Io. de Sacrobosco sphaer. cap. 3.

procedat ad punctum oppositum Zenith, ut vocant, sicut Meridianus, & alii circuli verticales, quos Astronomi Arabica nomenclatura Azimuth appellat. Hujus rei demonstrationem omitto, ne commune vulgi proloquium extra chorum saltantem irrideat. Legant curiosi Christophorum Clavium p lib. 1. Gnomonices.

3. Incipiunt hæc prima lucis rudimenta, cum Sol incipit tangere eam lineam, quam diximus distare ab Horizonte gradibus 18. Durant quamdiu Sol in dictis gradibus conficiendis immoratur. Et quidem in sphaera recta, in qua uterque polus Horizontem contingit, & circulus æquinoctialis super verticem capitis directè imminet, eos gradus conficit spatio integræ horæ æquinoctialis, & quintæ insuper partis alterius horæ. At in sphaera obliqua, in qua unus polorum mundi supra Horizontem elevatur, alter infra deprimitur, semper horam unam, & quintam partem horæ excedit, prout sphaera magis, vel minus obliqua est: nam quo magis attollitur polus supra Horizontem, eo tardior est Sol in 18. gradibus percurrentis, ita quod non solum per multas, sed etiam per dies, per mensem, & amplius durent crepuscula. Sphaeram rectam sortita est magna pars Africa, & India Occidentalis, Insula item Moluccæ, Taprobana, Divi Thomæ. Sphaera obliqua subiecta est Europa, major pars Africa, & tota Asia. In his Italiae Provinciis, in quibus polus elevatur gradibus 45. existente Sole in principio Cancris tam matutina, quam vespertina crepuscula, quæ semper æqualia sunt, durant circiter spatio duarum horarum cum dimidia. Sic dies juxta vulgi acceptionem computata à primo puncto, quo minima quædam, & vix modica lux manè circa orientem apparere dignoscitur, usque ad ultimum terminum, quo ejusdem dubiæ, & incertæ lucis fulgor vespere, circa occidentem radios contrahere, & mori conspicitur: hæc dies, inquam, ad vulgi mentem erit in dictis regionibus initio æstivalis solstitii horarum ferè 20. Varios autem modos initium, & finem crepusculorum Mathematicè computandi tradunt Clavius ^q, Francolinus ^{*}, Petrus Nonius Eufitanus ^r, Joannes Stofferinus ^s, & alii Auctores,

VVVV 2 res,

p Clavius lib. 1. Gnomon. prop. 35. q Clavius lib. 1. Gnomon. prop. 35. & digress. de crepusc. in posteriori sphaeræ editione. * Francolin. c. 95. & 99. r P. Nonius in insigni tract. de Crepusculis. s Stofferin. parte 2. Astrolab. prop. 11.

res, qui de sphaera, de re gnomonica, & de usu Astrolabii scribunt. In iis autem regionibus, in quibus vel tota nocte clarescunt crepuscula, vel contingunt noctis continuæ per plures Solis circumlationes, initia, & fines dierum pro celebrandis divinis officiis assignari facile poterunt ex linea meridiana, & consequenter ex quatuor punctis, sive cardinibus, in quibus existens Sol ortum, & occasum, meridiem, & mediam noctem facere dicatur singulis spatiis 24. horarum: dies enim naturales, Solis scilicet revolutiones, & paralleli tot sunt in illis Regionibus, quot in nostris tamen dies, & noctes artificiales pauciores sint. At in sphaera maximè obliqua, ubi polus supra Horizontem elevatur gradibus 9. in qua sex mensium spatio dum Sol signa boreali percurrit, continua dies est, & per alios sex menses continua nox, dum in signis australibus moratur: Ubi nulla prorsus linea meridiana, nulli arcus diurni, vel nocturni in 12. partes æqualiter distributi assignari possunt: in his, inquam regionibus, quomodo dierum, horarumque intervalla distingui poterunt ad sacras preces, & Missarum solemnia statis horis peragenda? Idque præsertim difficultatem habet duobus mensibus, & 20. diebus, à gradu videlicet 20. Scorpii usque ad 10. Aquarii quo tempore, Sole ultra lineam crepusculi elongato, obscurissima nocte, tenebrisque perpetuis damnantur. Sed dierum, ac noctium gratissimam vicissitudinem, quam nobis natura præscribit, hanc eis humana constitutio stabilire deberet, vel usuali horologio, quod è celsa turri aere campano signum daret: vel erecta columna tanquam gnomone, cujus umbras in lineas horarias cadens 24. horas notaret, sumpto initio à quacumque linea, vel puncto: vel nocturno tempore ex certi cuiuspiam sideris inspectione, quo pacto possent per totum annum pro civilibus, & Ecclesiasticis negotiis horologia accommodari notatis signis ad placitum meridiei, & mediæ noctis, ut doctissimus Clavius ^t observat. Hæc de crepusculis necessariò notanda fuerunt, ut verum tempus matutinæ laudis persolvendæ dignosceretur.

^t Clavius lib. 4. Gnomonic. prop. 10.

§. II.

Cur Matutini, & Laudum nomen huic officio tribuatur. Matutinæ orationis prerogativa. Eiusdem rationes mystica. Lucis, & Aurora encomia.

1. **H**Oc igitur Officium, de quo loquimur, inde nomen Matutini accepit, quod initio matutini crepusculi persolvi debeat. Quamvis enim eadem hora nunc dici soleat, qua nocturnæ Vigiliæ celebrantur, quia cum illis unum conficit officium; olim tamen illucescente aurora separatim à nocturnis agebatur, ut supra dictum est. Et nos qui ritum Monasticum in Ordine Cisterciensi servamus æstate, juxta Regulam, horam surgendi sic temperamus, ut post vigiliis statim incipiente die Laudes celebrentur: hyeme verò exactis vigiliis, factaque mentali oratione, cellas nostras omnes repetimus sacris studiis, vel orationi incumbentes, donec primus lucis fulgor appareat; tunc enim factò signo ad psallendas laudes iterum congregamur. Gregorius Turonensis ^u, hujus ritus antiquitatem astruit his verbis; S. Gallus Alvernorum Episcopus jam moriturus albescente cælo interrogat, quid in Ecclesiâ psallerent? dixerunt autem circumstantes benedictionem psalli. At ille psalmo quinquagesimo, & benedictione decantata, & allelujatico cum capitulo expresso, consummavit officium totum temporis matutini. Porro Matutinum dicitur à Matuta, quam Græci Leucotheam, id est albam Deam, nos Auroram vocamus, teste Cicerone ^x, & cum omne officium in Dei laudibus decantandis occupetur, hoc tamen speciali laudum nomine censetur, non quia incipiat ab Hymno *Te Deum laudamus*, quem laudum initium quidam faciunt secuti Durandum ^y in rationali, hoc enim falsum est, cum dictus Hymnus ad Nocturnos pertineat: sed quod potissimum laudes sonet divinas, ut notat Hugo ^z, præsertim ob psalmum 148. & duos sequentes, quos laudum nomine S. Benedictus ^a insignivit. Divus Ambrosius ^b sui temporis studium in matutinis precibus frequen-

^u Greg. Turon. lib. de vitis Patrum, cap. 6. x Ciceron. 1. Tuscul. y Duran. Ratio. lib. 5. cap. 3. num. 30. z Hugo Voss. lib. 2 de Eccl. off. cap. 10. a Bened. reg. c. 12. & 13. b Ambros. serm. 34. de tempore.